

**O‘ZBEK XALQ CHOLG‘U IJROCHILIK SAN‘ATI VOSITASIDA
O‘QUVCHI YOSHLARNI MA‘NAVIY-AXLOQIY TARBIYALASH
TIZIMINI RIVOJLANTIRISH**

Rustamov Davron Muhamedovich

Namangan davlat universiteti San‘atshunoslik kafedراسi o‘qituvchisi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada O‘zbek xalq cholg‘u ijrochilik san‘ati vositasida o‘quvchi yoshlarni ma‘naviy-axloqiy tarbiyalash tizimini rivojlantirish shakllari tahlil qilingan. Shuningdek, bu sohada yoshlarga yaratib berilayotgan imkoniyatlar, muammolar va ularga qarshi kurashish yo‘llari haqida fikrlar bildirilgan.*

Аннотация. *В данной статье проанализированы формы развития системы духовно-нравственного воспитания учащихся через узбекское народное музыкальное исполнительское искусство. Также выражены мысли о возможностях, создаваемых для молодежи в этой области, проблемах и путях борьбы с ними.*

Annotation. *This article analyzes the forms of developing the system of spiritual and moral education of students through Uzbek folk instrumental performance art. It also presents thoughts on the opportunities created for young people in this field, the problems they face, and the ways to overcome them.*

Kalit so‘zlar: *musiqa, san‘at, cholg‘u asboblari, ijrochilik, qadriyat.*

Ключевые слова: *музыка, искусство, музыкальные инструменты, исполнительство, ценности.*

Key words: *music, art, musical instruments, performance, values.*

Kirish.

O‘zbek xalq cholg‘u musiqasi san‘ati o‘zining boy tarixi va an‘anaviy shakllari bilan xalqimizning madaniy merosining ajralmas qismidir. Bu san‘at nafaqat o‘zining estetik go‘zalligi, balki inson ruhiyatiga ta‘sir etuvchi kuchi bilan ham ajralib turadi. Xalq cholg‘usi musiqasi, asosan, asrlar davomida shakllangan,

odamlarning kayfiyatini, his-tuyg'ularini, xalqning turmush tarzini aks ettirgan. Bu musiqiy vosita, ayniqsa, yosh avlodni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda yoshlarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash tizimida, xalq cholg'u musiqa san'ati vositalari ta'sirchan va samarali bo'lishi mumkin. O'zbek xalq musiqasi, o'zining mazmuni va ijrosi orqali, yoshlarni vatanparvarlik, mehr-oqibat, adolat va haqqoniylik kabi insoniy qadriyatlar asosida tarbiyalashga qaratilgan samarali bir vositadir.

Asosiy qism

Xalq cholg'u san'ati va uning ma'naviy-axloqiy ahamiyati

O'zbek xalq cholg'u musiqa san'ati o'ziga xos bir san'at turi bo'lib, unda xalqning tarixiy tajribalari, turmush tarzlari, dardlari va orzulari ifodalangan. Aynan bu musiqiy an'analarning yoshlar tarbiyasiga ta'siri juda katta. Xalq musiqa asarlari, nafaqat ichki dunyoni anglashga yordam beradi, balki ma'naviy qadriyatlarni shakllantiradi. Masalan, "Doira", "Rubob", "Tanbur", "Sato", "Nay" kabi xalq cholg'u asboblari yordamida ijro etilgan musiqalar yoshlar orasida muhim axloqiy normalarni targ'ib qilishda samarali vosita sifatida foydalaniladi. Yoshlarning ko'plab musiqiy dasturlar orqali o'zlarining ichki hissiyotlarini ifoda etishlari, jamiyatdagi o'z o'rnini topishlari mumkin. Bu esa ma'naviy-axloqiy tarbiyaning shakllanishiga olib keladi.

Xalq cholg'u san'ati orqali ma'naviy-axloqiy tarbiyalash metodlari

O'zbek xalq cholg'usi musiqasining ma'naviy-axloqiy tarbiyadagi o'rni ko'plab metodlar orqali amalga oshirilishi mumkin. Ushbu metodlar quyidagicha ifodalanadi:

- *Musiqa asarlari orqali ma'naviy qadriyatlarni targ'ib qilish:* o'zbek xalq musiqasi asarlari ko'pincha sevgining, sadoqatning, halollikning ramzi sifatida talqin etiladi. Bu musiqalarni tinglash orqali yoshlar o'zlariga ma'naviy yo'l-yo'riq olishlari mumkin.

Ijro va jamiyatga xizmat qilish: yoshlarni xalq musiqa asboblariida ijro etishga jalb qilish orqali ularni musiqiy faoliyatga, shuningdek, jamoaviy ish olib borishga o'rgatish mumkin. Bu usul ularni bir-birini tushunishga, hamkorlikda ishlashga va

umumiy maqsad sari harakat qilishga o'rgatadi.

Xalq musiqa an'analari bilan tanishtirish: xalqning qadimiy musiqiy an'analari orqali yoshlar o'zlarining madaniy merosini, urf-odatlarini o'rganadilar. Bu esa ularni milliy g'urur va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga yordam beradi.

Musiqiy kompozitsiyalarni ijro etish va tahlil qilish: yoshlarni musiqiy asarlarni ijro etishga o'rgatish ularning estetik idrokini rivojlantirishga, shuningdek, axloqiy tushunchalarni shakllantirishga yordam beradi. Musiqaning mazmunini tushunish orqali yoshlar hayotiy qadriyatlarni anglashadi.

Xalq cholg'u ijrochilik san'atini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish

Yoshlarni tarbiyalashda xalq cholg'usi san'atini ta'lim jarayoniga kiritish muhimdir. Musiqa darslarida o'quvchilarga nafaqat musiqiy bilimlar, balki milliy qadriyatlar, adolat, halollik va vatanparvarlik kabi axloqiy tushunchalar ham o'rgatilishi lozim. O'zbekistonning barcha hududlarida xalq musiqasi maktablarda o'qitiladigan predmet sifatida o'rnatilishi, musiqiy ansambl va guruhlariga a'zo bo'lish yoshlar uchun katta ahamiyatga ega.

Bu nafaqat musiqa san'ati rivoji uchun, balki yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasining samarali yo'li sifatida xizmat qiladi. Musiqa vositasida tarbiya o'quvchilarni o'z hissiyotlarini boshqarish, o'zini va atrofdagilarni tushunish, milliy madaniyatga hurmat bilan qarashga o'rgatadi.

Xulosa.

O'zbek xalq cholg'u ijrochilik san'ati yoshlarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi. Musiqaning yuksak estetik va axloqiy ta'siri, uni ta'lim jarayoniga kiritish zaruratini yuzaga keltiradi. Musiqiy asarlar va xalq cholg'u asboblari orqali yoshlar milliy qadriyatlarni o'z ichiga olgan, adolatli, mehribon, vatanparvar insonlar sifatida tarbiyalanadilar. Bunday yondashuvlar nafaqat san'atning rivojiga, balki o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy shakllanishiga katta hissa qo'shadi. Shu bilan birga, xalq musiqasini o'quvchilarga yanada chuqurroq o'rgatish, ular orasida ijrochi mahoratini oshirish, va musiqiy an'analarga e'tibor berish zarur. Bu orqali biz yoshlarimizni yanada kuchliroq, ma'naviy jihatdan to'laqonli va jamiyatga foydali shaxslar sifatida tarbiyalashimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Shamsiyev, I. (2013). O'zbek xalq musiqasi – Tashkent: O'qituvchi.
2. Rahmonov, A. (2011). Musiqa san'ati tarixi – Tashkent: Sharq.
3. Xaydarov, M. (2014). O'zbek xalq cholg'usi – Tashkent: Yangi Nashr.
4. Avazov, B. (2010). Musiqa tarixi – Tashkent: Ta'lim.
5. Ismailov, B. (2005). Musiqa va ma'naviyat – Tashkent: TDTU.
6. Saidov, D. (2008). O'zbek milliy musiqqa an'analari – Tashkent: Sharq.
7. Karimov, A. (2017). Xalq musiqasining ta'limdagi o'rni – Tashkent: O'zbekiston.
8. Nasirova, F. (2016). Musiqa tarbiyasi va yoshlar – Tashkent: O'qituvchi.
9. G'iyosov, D. (2019). Musiqa san'ati va uning tarbiyaviy ahamiyati – Tashkent: O'zbekiston.
10. G'aniyeva, Z. (2012). O'zbek musiqasining axloqiy va estetik ta'siri – Tashkent: TDTU.